

УДК 021:005.336.4:[005.21-025.13]

Н. П. Левченко,

директор науково-технічної бібліотеки
Національного університету харчових технологій,
вул. Володимирська, 68, м. Київ, 01601, Україна,
тел. (044) 289 65 00
e-mail: nata_lev@ukr.net

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Виховувати звичку до читання вплине
на рівень і тривалість життя самих читачів.
Це важливо для нації
(Джеймі Ла Ру).

У статті представлено стратегію розвитку НТБ НУХТ, яка передбачає впровадження інноваційних підходів і методів для потреб навчального процесу, наукових досліджень. У рамках цієї стратегії бібліотека повинна трансформуватися в ресурсний інформаційно-аналітичний центр університету. Розкриваються деякі подробиці такого розвитку на прикладі двох пілотних проєктів.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, стратегічний розвиток, модель розвитку, інформаційний центр, ресурси, аналітичний центр.

Інформація і знання є величезним загальнолюдським завоюванням. Вони необхідні для просування освіти, науки, культури і комунікацій, для збагачення культурної різноманітності і відвертості управління. Мандат ЮНЕСКО «сприяти вільному руху ідей словом і справою» ясно вказує на роль, яку організація покликана грати в тому, щоб зробити інформацію і знання доступною для всіх, з кінцевою метою подолання розриву між інформаційно-багатими й інформаційно-бідними. Програма ЮНЕСКО «Інформація для всіх» [5].

Сучасний ритм життя, можна охарактеризувати як час безперервних змін, що відбуваються, в тому числі, й в освітній системі. Необхідність адаптації до впливу зовнішнього середовища формують нову парадигму діяльності бібліотек вищих навчальних закладів (ВНЗ), спонукають бібліотеки постійно коригувати свою стратегію, цілі та завдання. Змінюється уявлення про її місце і роль в суспільстві, що, в свою чергу, впливає на свідомість і призводить до змін у внутрішньому середовищі.

Результативність діяльності бібліотеки ВНЗ в певній мірі залежить від реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, а також відповідність цілей та завдань бібліотеки стратегічним цілям ВНЗ.

Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» визначає, що Бібліотеки

України є базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Бібліотеки сприяють розбудові читаючої, мислячої та освіченої нації, спроможної практично втілювати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України. Сталий розвиток демократичного громадянського суспільства, дотримання прав і свобод людини, примноження людського, соціального, інтелектуального, технологічного, природного та фінансового капіталу держави, реалізація державної політики неможливі без сучасних бібліотек [6].

Сукупність впливу факторів таких як зміни у вищій освіті, посилення самоосвітнього компоненту ВНЗ, зростання рівня інформаційної культури тощо, визначають зміни ролі та статусу бібліотеки.

В узагальненому вигляді вплив факторів на бібліотеку ВНЗ визначається якісними змінами бібліотечного середовища, а саме:

- доступність інформації, переоцінка ролі інформації, її значимість, у першу чергу для освіти та самоосвіти;
- зміна пріоритетів функціонування бібліотеки (критерії оцінки результатів діяльності роботи бібліотеки безпосередньо користувачами);
- необхідність ефективного та швидкого впровадження нових інформаційних технологій у бібліотечні процеси;
- необхідність створення організаційної структури, яка відповідає новим завданням управління у бібліотеці;
- адаптація системи бібліотечно-інформаційного обслуговування;
- розширення «репертуару» та об'єму інформаційно-бібліотечних послуг;
- розвиток системи стимулювання та мотивації працівників тощо.

З огляду на вище викладене активізується потреба формування нової стратегії розвитку бібліотеки ВНЗ, яка буде виступати як складна система та виконуватиме різноманітні соціальні функції для різних груп та категорій користувачів.

При цьому ми поставили собі за мету посилити роль бібліотеки як центру інформаційного ресурсу університету. На нашу думку це дозволить підняти на більш вищий рівень статус бібліотеки серед студентів, викладачів та науковців, тому що, на жаль, більша частина відвідувачів відносить працівника бібліотеки до обслуговуючого персоналу.

Для фахівців бібліотечної справи став очевидним той факт, що саме інноваційний шлях розвитку бібліотеки, оновлення всіх сторін її життєдіяльності забезпечить виконання покладеної на неї місії.

Сучасна бібліотека ВНЗ повинна забезпечувати та поєднувати:

- традиційні та електронні форми роботи з інформацією;
- новий та якісний рівень доступності до бібліотечних ресурсів внутрішніх, а також зовнішніх користувачів;
- якісне та кваліфіковане формування галузевих фондів;

- оперативну, якісну, ґрунтовну обробку та класифікацію інформації;
- навчання та консультування користувачів;
- інформаційно-бібліотечні сервіси та послуги онлайн;
- моніторинг інформаційних ресурсів, які найбільш використовуються у роботі;
- роботу працівників бібліотеки в якості консультантів, модераторів, кураторів роботи з інформаційними потоками тощо.

Нинішні користувачі бібліотеки не звикли аналізувати масиви документів, вважаючи, що простіше зробити запит у пошуковій системі та отримати нехай не зовсім достовірну, але швидко, інколи поверхневу відповідь. Необхідно, щоб таку перевірену інформацію, користувач першочергово міг отримати тільки в бібліотеці. Таким чином, щоб бібліотеці залишатися корисною, потрібною, значимою та цікавою, необхідно зробити акцент на максимально більше число поданих віртуальних сервісів. Важливим фактором «видимості» бібліотеки є інформування користувачів про бібліотечні послуги.

Тому у 2016 р. робочою групою Науково-технічної бібліотеки Національного університету харчових технологій (НТБ НУХТ) була розроблена «Концепція розвитку НТБ НУХТ на період 2017–2020 рр.». На основі аналізу сучасного стану бібліотеки та її діяльності було визначено місію, пріоритетні завдання та принципи розвитку бібліотеки, основні виробничі завдання, а також стратегічні напрями, механізми їх реалізації у контексті розвитку університету та бібліотечно-інформаційному просторі бібліотек вищих навчальних закладів України. Акцентовано увагу на пріоритетах діяльності бібліотеки в умовах якісних змін зовнішнього та освітнього середовища, зростання значення інформаційного центру при зміні ролі та статусу бібліотеки університету, а також посилення її діяльності як науково-методичного центру для бібліотек університетського комплексу.

Місія бібліотеки – створення, розвиток, збереження, організація використання друкованих та інформаційних ресурсів, які відповідають науковому, освітньому процесам в університеті, інформаційним та дослідницьким потребам студентів, викладачів, співробітників університету на принципах доступності, інформативності та доступу до інформаційних послуг та сервісів бібліотеки.

Основні завдання бібліотеки – інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів, всебічне сприяння науковій, освітній, виховній діяльності університету, забезпечення користувачів високоякісною новітньою інформацією, забезпечення вільного доступу до інформаційних джерел, допомога у формуванні знань у сфері інформаційної культури. Допомога всім бажаючим грамотно працювати з інформаційними ресурсами та створювати власний інформаційний продукт.

Основні принципи діяльності бібліотеки – доступність, відкритість, оперативність, інформативність, інноваційність, партнерство.

На процес стратегічного планування НТБ НУХТ впливали сукупність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Розвиток сучасної бібліотеки університету характеризується зростанням темпів змін, що відбуваються в інформаційному просторі, системі освіти і наукових комунікацій.

До внутрішніх факторів належать:

- розвиток досліджень, зростання вимог до управління науковими даними та їх аналіз;
- нові вимоги до публікаційної активності науково-педагогічних працівників;
- впровадження нових підходів в освіті з акцентом на самостійну роботу;
- проектні та активні форми роботи студентів;
- розвиток наукового потенціалу університету;
- розвиток інноваційної інфраструктури університету;
- нові вимоги до оцінки діяльності підрозділів університету з точки зору їх ефективності тощо.

До зовнішніх факторів належать:

- швидкий розвиток створення та використання електронних книг і доступності книг в електронному форматі;
- розвиток дистанційного навчання та нових технологій доставки освітнього контенту;
- швидке зростання та збільшення значення ресурсів відкритого доступу;
- кардинальні зміни у світовому інформаційному просторі, велика кількість вільної інформації, яка потребує інформаційної грамотності та вміння орієнтуватися в масиві інформації;
- розвиток корпоративних проектів та забезпечення доступу до інформаційних ресурсів.

В своїй роботі науково-технічна бібліотека університету зупинилась на моделі, яка має 4-х елементну структуру, в рамках якої діятимуть окремі проекти, що відображають діяльність структурних відділів та бібліотеки в цілому як ресурсного інформаційно-аналітичного центру. [іл. 1]

Якщо структурувати поставлені вище завдання та цілі, необхідно враховувати наступні перспективи: зміна політики комплектування, яка виражається у розумному поєднанні володіння документом або віддаленим доступом до нього; комплектування електронними ресурсами, розширення мережевого доступу до повнотекстових ресурсів бібліотеки та мережевих інформаційних ресурсів, включаючи бази даних, електронну бібліотеку, інституційний репозитарій; пріоритетність створення унікальних бібліографічних продуктів, відповідно до профільності вузу; розвиток довідково-пошукового апарату, що включає електронний каталог, призначений для швидкого та якісного пошуку різних видів інформації. Основним невід'ємним та базовим процесом – є процес обслуговування, що включає різні форми і види обслуговування користувачів: бібліотечне, довідково-бібліографічне, інформаційне, сервісне.

Зупинимося детальніше на нових запровадженнях (проектах).

Іл. 1. Сучасна модель НТБ НУХТ

НТБ НУХТ – центр академічного письма.

Національний університет харчових технологій не потрапив у десятку університетів-учасників «Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні», який реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні за підтримки Посольства США та у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, але університет долучився до процесу впровадження академічної доброчесності, оскільки проблема шахраювання при написанні академічних текстів сьогодні надзвичайно актуальна. Формування нової академічної культури, яка базуватиметься на принципах чесності, реального навчання, справедливості, довіри та взаємоповаги усіх учасників академічного процесу сприятиме підвищенню якості й конкурентоспроможності університету серед українських ВНЗ, допоможе стати повноцінним учасником глобальних освітніх процесів.

Бібліотека університету також активно долучилася до починань університету.

Головні напрями діяльності бібліотеки у цьому процесі – організація інформаційних освітніх заходів для різних груп користувачів щодо формування культури академічної доброчесності, а саме:

- допомога при написанні академічних текстів;
- проведення семінарів, круглих столів з основ академічного письма;

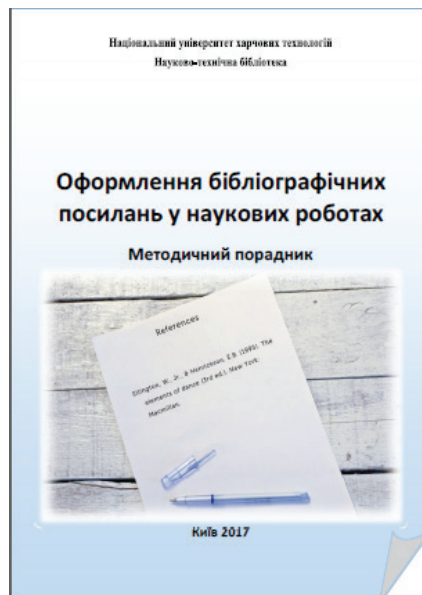
- впровадження найкращих практик формування культури наукового мовлення;
- сприяння формуванню навичок цитування та оформлення бібліографічних посилань;
- підготовка інформаційних матеріалів з популяризації принципів академічної доброчесності та запобігання академічному плагіату;
- підготовка методичних, довідкових, інформаційних матеріалів з основ академічного письма.

Науково-дослідна робота є одним з основних напрямів діяльності кожної бібліотеки, а науково-видавнича діяльність є одним з компонентів її наукової роботи. Результати ж науково-дослідної роботи відображаються в друкованих та електронних виданнях. Робочою групою НТБ НУХТ підготовлений до друку методичний poradnik «Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах», який включає в себе роз'яснення основних положень ДСТУ 8302:2015, та рекомендації для оформлення бібліографічних посилань відповідно нормативних документів [іл. 2].

Подано відомості з оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах: монографіях, дисертаціях, авторефератах дисертацій, статтях, дипломних і курсових роботах.

Даний poradnik буде в нагоді науковцям, здобувачам наукових ступенів, аспірантам, викладачам, студентам та допоможе уникати ненавмисного порушення правил академічного письма.

Велику увагу НТБ надала *пілотному проекту «Інформаційний портал з питань харчової промисловості»*. Сьогодні, коли харчова промисловість України має розгалужену інфраструктуру, до якої входять різні об'єкти господарювання, підприємства-виробники, інститути, інші установи, враховуючи велику кількість галузевого інформаційного ресурсу та широку цільову аудиторію, більшість спеціалістів та науковців не мають, як правило, ані часу, ані навичок пошуку в Інтернет-ресурсах, тобто даних все більше, а знайти все складніше. Тематичний пошук з окремої галузі знань ускладнюється як великою кількістю різноманітних сайтів, так і відсутністю уніфікованого формату надання інформації на них. Перед бібліотекою була поставлена задача про створення такого порталу, який дозволить не тільки задовольнити складні інформаційні потреби користувачів, а й представити інформацію про себе та свої ресурси.

Іл. 2

«Інформаційний портал з питань харчової промисловості» – це проект, в основі якого полягає ідея створення універсального веб-порталу для розміщення, актуалізації та організації ефективного доступу до інформаційних ресурсів з харчової промисловості й супутніх галузей як у державі, так і за її межами.

Створення галузевого порталу надає можливість:

- задовільнити інформаційні потреби користувачів різних категорій від спеціаліста до студента, від виробника до споживача;
- оперативно публікувати актуальну інформацію;
- підвищити рівень інформаційного забезпечення науково-дослідної, виробничої та навчальної діяльності і, як наслідок, сприятиме розвитку галузі.
- формувати та систематизувати інформаційні ресурси галузі та надавати доступ до них.
- надавати сервісні послуги фахівцям з харчової промисловості (від найпростішого до складнішого пошукового запиту).

У проекті розроблено структуру галузевого інформаційного порталу, передбачено її постійне удосконалення, збільшення кількості розділів, їх тематичної різноманітності та обсягу інформації. Дещо про основні розділи:

- «Харчова промисловість» – представлено тематичний каталог (рубрикатор) поділений за відповідними галузями, де представлена інформація про технології, обладнання, технологічні процеси, сировину для різних харчових виробництв та їх продукцію, нові законодавчі документи, які регламентують діяльність відповідної галузі, бази даних, тематичні покажчики, періодичні видання, книжкові виставки (нові видання з галузевої тематики) тощо.
- «Енциклопедія харчовика» – рубрика, в якій будуть викладені основні відомості та біобібліографія вчених галузі.
- «Періодичні видання» (України, іноземні) – передбачається наводити перелік усіх галузевих видань та посилань на видання, що представлені в Інтернеті.
- «Сторінка споживача» – розділ, у якому буде публікуватиметься інформація про нові види, енергетичну цінність, склад продуктів харчування, відгуки споживачів тощо.

Враховуючи виявлену зацікавленість споживачів зазначеної інформації, «Портал» знайде свою надійну нішу серед користувачів.

Підводячи підсумки та аналізуючи очікувані результати при реалізації прийнятої стратегії розвитку, можна констатувати, що бібліотека ВНЗ перетворюється безпосередньо на центр освіти, який не тільки підтримує інформаційну діяльність ВНЗ, а й бере участь в освітньому процесі. Для бібліотеки однією з головних функцій стає інформаційно-освітня. А запорукою успішного існування бібліотеки як структурного підрозділу вищого навчального закладу, як соціального інституту є обґрунтований вибір оптимальних моделей її розвитку.

Покрокове впровадження побудованої моделі розвитку дозволило досягти певних успіхів і змін у роботі бібліотеки та в подальшому надасть бібліотеці більш динамічного розвитку й незамінності для користувачів, а бібліотечні ресурси будуть важливим засобом у розв'язанні найрізноманітніших інформаційних завдань, пов'язаних з освітньою, професійною діяльністю, дозвіллям.

Список використаної літератури

1. *Апшай Н.* Стратегічні засади розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах інформатизації / Н. Апшай // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 6. – С. 23–25.
2. *Костирко Т.* Концепція моделювання регіональної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів / Т. Костирко // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 4. – С. 17–19.
3. *Павленко Т.* Сучасні тенденції розвитку бібліотек вищих навчальних закладів / Т. Павленко // Бібл. форум України. – 2010. – № 4. – С. 24–29.
4. *Попик В.* Стратегія розвитку спеціалізованих наукових бібліотек / В. Попик // Бібл. вісн. – 2016. – № 6. – С. 3–6.
5. Программа ЮНЕСКО «Информация для всех»: Стратегический план (2008–2013 гг.) [Электронной ресурс] / Президиум Межправительств. совета Программы ЮНЕСКО «Информация для всех». – Электрон. дан. – 2008. – 30 сент.–17 окт. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/ofdocs/unesco/sp813.pdf> (дата обращения: 07.08.2017). – Загл. с экрана.
6. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [Електронної ресурс] / В. Кириленко ; Мін-во культури України. – Електрон. дан. – Україна, 2016. – 23 берез. – Режим доступа: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245072235 (дата звернення: 07.08.2017). – Загол. з екрана.
7. *Шемасва Г. В.* Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемасва. – Харків, 2008. – 289 с.

Надійшла 14.07.2017 р.

Н. П. Левченко

директор научно-технічної бібліотеки
Національного університету пищевих технологій,
ул. Владимирская, 68, г. Киев, 01601, Украина,
тел. (044) 289-65-00
e-mail: nata_lev@ukr.net

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКИ НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ПИЩЕВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ВЛИЯНИЯ

В статье представлена стратегия развития НТБ НУПТ, которая предусматривает внедрение инновационных подходов и методов для нужд учебного процесса, научных исследований. В рамках этой стратегии библиотека должна трансформироваться в ресурсный информационно-аналитический центр университета. Рассматриваются некоторые подробности такого развития на примере двух пилотных проектов.

Ключевые слова: библиотека вуза, стратегическое развитие, модель развития, информационный центр, ресурсы, аналитический центр.

N. Levchenko,

Director of the Scientific and Technical Library
National University of Food Technology,
68, Volodymyrska St., Kyiv, 01601, Ukraine,
tel. (044) 289 65 00
e-mail: nata_lev@ukr.net

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY NATIONAL UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES UNDER THE CONDITIONS OF INFORMATION INFLUENCE

Summary

The article presents the strategic directions, mechanisms, processes within the framework of the implementation of the “Concept of the development of the scientific and technical library of the National University of Food Technologies for the period 2017-2020.” The purpose of the article is to study the current state of the library and determine the priority tasks of the library in the conditions of information influence and qualitative changes of the external and educational environment. The modern model of the library, in which separate projects operate, reflect the activity of the library as a resource information and analytical center. The result of design works is considered. The results of research and work in implementing the adopted development strategy provide the opportunity to turn the library into a center of education that not only supports the information activities of the university, but directly participates in the educational process.

Key words: University library, strategic development, model of development, information center, resources, analytical center.

References

- [1] Apshai N. Stratehichni zasady rozvytku bibliotek vyshchykh navchalnykh zakladiv v umovakh informatyzatsii [Strategic foundations for the development of libraries of higher educational institutions in the conditions of informatization]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty [Herald of the Book Chamber]*. 2004, no. 6, pp. 23–25.
- [2] Kostyrko T. Kontseptsiia modeliuvannia rehionalnoi systemy bibliotечно-informatsiinykh resursiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [The concept of simulation of the regional system of library information resources of higher educational institutions]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty [Herald of the Book Chamber]*. 2008, no. 4, pp. 17–19.
- [3] Pavlenko T. Suchasni tendentsii rozvytku bibliotek vyshchykh navchalnykh zakladiv [Contemporary trends of development of libraries of higher educational institutions]. *Bibliotечnyi forum Ukrainy [Library Forum of Ukraine]*. 2010, no. 4, pp. 24–29.
- [4] Popyk V. Stratehiia rozvytku spetsializovanykh naukovykh bibliotek [Strategy of development of specialized scientific libraries]. *Bibliotечnyi visnyk [Library Herald]*. 2016, no. 6, pp. 3–6.
- [5] Programma YuNYeSKO «Informatsiya dlya vseh»: Strategicheskii plan (2008–2013 gg.) [UNESCO program «Information for everyone»: Strategic project (2008-2013)]. 2008, 30 sentyabrya – 17 oktyabrya. Available at: <http://www.ifap.ru/ofdocs/unesco/sp813.pdf>.
- [6] Stratehiia rozvytku bibliotечної spravy v Ukraini do 2025 r. «Iakisni zminy bibliotek zadlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy» [Strategy of development of librarianship in Ukraine till 2025 «Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development of Ukraine»]. Ukraine, 2016, 23 bereznia. Available at: http://micult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245072235.
- [7] Shemaieva H. V. *Elektronni resursy bibliotek Ukrainy v systemi naukovykh komunikatsii [Electronic resources of libraries of Ukraine in the system of scientific communications]*. Kharkiv, 2008, 289 p.